

1.

Adagio ma non troppo e molto espressivo

SOS násilí

NÁSILÍ: SUBJEKTIVNÍ A OBJEKTIVNÍ

V roce 1922 zorganizovala sovětská vláda nucené vyhoštění vůdčích vlivných protikomunistických intelektuálů. Filozofové, teologové, ekonomové a historici odjeli z Ruska do Německa na lodi, přezdívané *Filozofický parník*. Nikolaj Losskij, jeden z těch, kteří byli přinuceni k exilu, do té doby žil pohodlným životem vyšší třídy, obklopen služebnými a chůvami.

„Nedokázal pochopit, kdo by chtěl zničit jeho způsob života. Co komu kdy rod Losských udělal? Jeho synové a jejich přátelé, vzhledem k tomu, že zdědili to nejlepší, co Rusko nabízelo, pomáhali naplnit svět diskusemi o literatuře, hudbě a umění a vedli vznešený život. Co na tom bylo špatného?“⁷

Losskij byl bezpochyby čestný a laskavý člověk, staral se o chudé a snažil se zcivilizovat život své země. Takový postoj nicméně prozrazuje nesmírnou necitlivost k *systémovému* násilí, bez něhož by jeho pohodlný život nebyl možný. Mluvíme zde o násilí vlastní systému: nejen o přímém fyzickém násilí, ale o jemnějších formách nátlaku, jež udržují vztahy nadvlády a vykořisťování včetně hrozby násilí. Losští a jejich rod skutečně „neudělali nic špatného“. V jejich životě nebylo žádné subjektivní zlo, pouze neviditelné pozadí tohoto systémového násilí. „Pak najednou, do tohoto téměř proustovského světa... vtrhl leninismus. Dne, kdy se Andrej Losskij v květnu 1917 narodil, slyšela jeho rodina dusot koní pádících bez jezdců sousední Ivanovskou ulicí.“⁸ Takovéto hrozné situace se mno-

žily. Jednou se stal Losského syn ve škole obětí brutálního posměchu od spolužáka z dělnického prostředí, který na něj křičel, že „jeho dny a dny jeho rodiny jsou sečteny...“. Losští vnímali tyto znaky hrozící katastrofy ve své typicky laskavé a jemné nevinnosti jako zčistajasna se vynořující odnikud, jako signály nepochopitelně zlovolného nového ducha. Necháпали, že se jim v podobě tohoto iracionálního subjektivního násilí vrací vzkaz, jež sami vysílali v jeho převrácené pravdivé podobě. Právě toto násilí, které se zdánlivě vynořuje „odnikud“, možná odpovídá tomu, co Walter Benjamin nazval ve svém textu *Ke kritice násilí čistým, božským násilím*.⁹

Opozice vůči všem formám násilí, od přímého fyzického násilí (masových vražd, teroru) k násilí ideologickému (rasismu, podněcování k násilí, sexuální diskriminaci), se zdá být základem dnes převládajícího tolerantního liberálního postoje. Tento diskurz spočívá v nepřetržitě volání SOS, jež přehlazuje všechny ostatní přístupy: všechno ostatní může a musí počkat... Není však na tomto zaměření na subjektivní násilí – na násilí, které páchají sociální subjekty, zlí jednotlivci, disciplinované represivní aparáty, fanatické davy – něco podezřelého, něco vsutku symptomatického? Nesnaží se zoufale odpoutat pozornost od skutečného jádra problému tím, že vymazává z našeho zorného pole jiné formy násilí, a tím se na nich aktivně podílí? Jeden známý vtip vypráví o německém důstojníkovi, který během druhé světové války navštívil Picassa v jeho pařížském ateliéru. Tam spatřil *Guernicu* a – šokován modernistickým „chaosem“ obrazu – zeptal se Picassa: „To jste udělal vy?“ Picasso s klidem odpověděl: „Ne, to jste udělali vy!“ Dnes se mnozí liberálové, když jsou konfrontováni s násilnými nepokoji, jako byla nedávná rabování na předměstích Paříže, obrací na pár zbylých levičáků, kteří stále věří v možnost radikální společenské změny, s otázkou: „Nezpůsobili jste to snad vy? Je *tohle* to, co chcete?“ A my bychom jim měli odpovědět jako Picasso: „Ne, způsobili jste to vy! Tohle je skutečný výsledek *vaší* politiky!“

Všichni známe starý vtíp o manželovi, jenž se vrátí dřív než obvykle domů z práce a najde svou ženu v posteli s jiným mužem. Překvapená žena vykřikne: „Proč ses vrátil tak brzo?“ Manžel zlostně vyštěkne zpátky: „Co děláš v posteli s jiným chlapem?“ Na to žena v klidu odpoví: „Já jsem se ptala první, nesnaž se zase odbíhat od tématu!“ Stejně je tomu i s násilím: úkolem je právě *změnit téma*, posunout se od zoufalého humanitárního volání SOS po zastavení násilí k analýze jiného nálehavého volání, analýze komplexní interakce mezi třemi podobami násilí: subjektivním, objektivním a symbolickým. Z toho plyne, že bychom se měli ubránit fascinaci subjektivním násilím, jež je z nich pouze tím nejviditelnějším.

II

Pojem objektivního násilí je třeba zasadit do přesného historického kontextu: s nástupem kapitalismu získalo objektivní násilí novou podobu. Marx popsal šílenou seberozmnožující se cirkulaci kapitálu, jehož solipsistická tendence k partenogenezi dnes dosahuje svého vrcholu v metareflexivních spekulacích s termínovanými obchody. Je příliš zjednodušující tvrdit, že strašidlo této seberozmnožující se obludy, jež se valí vpřed za svým cílem bez jakýchkoli ohledů na lidské nebo environmentální záležitosti, je pouze ideologickou abstrakcí a že za touto abstrakcí stojí skuteční lidé a běžné předměty, na jejichž produktivních kapacitách a zdrojích je cirkulace kapitálu založena a přizívuje se na nich jako obrovský parazit. Problém je v tom, že o této „abstrakci“ nelze říct, že by vycházela z chybného nazírání sociální reality našimi finančními spekulanty, ona totiž je „reálná“ v tom smyslu, že určuje strukturu materiálních sociálních procesů: osud celých vrstev společnosti a někdy dokonce celých států může záviset na „solipsistickém“ spekulativním tanci kapitálu, který sleduje jako svůj cíl výnosnost a je mu naprosto lhostejné, jaký dopad bude jeho působení mít na sociální realitu. Marx nemínil zreduko-

vat tuto druhou dimenzi na první, tedy ukázat, jak šílený teologický tanec komodit povstává z antagonismů „reálného života“. Spíše se snaží říct, že *člověk nemůže náležitě uchopit první dimenzi (sociální realitu materiální produkce a sociálních interakcí) bez druhé*: celý proces řídí samohybný metafyzický tanec kapitálu, který je klíčem k událostem a katastrofám skutečného života. V tom tkví základní systémové násilí kapitalismu, jež je mnohem záhadnější než jakékoli přímé předkapitalistické socio-ideologické násilí: toto násilí již nelze přičítat konkrétním jedincům a jejich „zlým“ úmyslům, je naopak čisté „objektivní“, systémové, anonymní. Narážíme zde na lacanovské rozlišení mezi realitou a Reálnem: „realita“ je sociální realitou konkrétních jedinců, zapojených do vzájemných interakcí a produktivních procesů, zatímco Reálno je onou neúprosnou, abstraktní, přízračnou logikou kapitálu, která určuje, co se v sociální realitě děje. Tuto propast můžeme na vlastní kůži zakusit v zemích, jejichž obyvatelé čelí extrémně tíživým životním podmínkám, ekologické katastrofě a bídě. Navzdory tomu nás ekonomické zprávy z těchto zemí obvykle informují, že ekonomická situace je zde „z finančního hlediska zdravá“: realita není důležitá, důležitá je situace kapitálu...

Není to dnes pravda ještě více než kdy dřív? Nesvědčí fenomény obvykle označované jako fenomény virtuálního kapitalismu (termínované obchody a podobné abstraktní finanční spekulace) o vládě „skutečné abstrakce“ v její čistší a mnohem radikálnější formě než za časů Marxe? Nejvyšší forma ideologie, jinými slovy, nespočívá v tom, že bychom se snad nechávali chytit do pasti jakési ideologické přízračnosti a přitom zapomínali na konkrétní lidi a jejich vztahy, jež jsou jejím základem, nýbrž právě v tom, že toto Reálno přízračnosti přehlídíme a tvrdíme, že se vztahujeme přímo ke „skutečným lidem s jejich skutečnými starostmi“. Návštěvníci londýnské burzy dostanou zdarma leták, kde je jim vysvětleno, že burza nemá nic společného s tajemnými fluktuacemi trhu,

ale že se naopak týká skutečných lidí a jejich produktů. *To je ideologie ve své nejčistší podobě.*

Hegelovo základní pravidlo zní, že „objektivní“ exces – přímá vláda abstraktní univerzality, která vynucuje svůj zákon „mechanicky a s naprostou lhostejností k subjektu, lapeném v její síti“ – je vždy doprovázen excesem „subjektivním“ – arbitrárním a neřízeným působením náhod. Exemplární případ této vzájemné provázanosti podává Étienne Balibar, který rozlišuje dvě protichůdné, ale komplementární formy excesivního násilí: „ultra-objektivní“ neboli systémové násilí, vlastní sociálním podmínkám globálního kapitalismu, kam patří „automatické“ vytváření vyloučených a postradatelných individuí, od bezdomovců až po nezaměstnané, a „ultra-subjektivní“ násilí nově vznikajících etnických anebo náboženských – zkrátka rasistických – „fundamentalismů“.¹⁰

Naše neschopnost vidět následky systémového násilí je nejočividnější v debatách o komunistických zločinech. Není obtížné nalézt ty, kdo jsou zodpovědní za komunistické zločiny: máme tu co do činění se subjektivním zlem, s konkrétními subjekty, které páchaly zlo. Dokážeme dokonce identifikovat ideologické kořeny těchto zločinů – totalitní ideologii, *Komunistický manifest*, Rousseaua, Platóna. Ale když obrátíme pozornost k miliónům lidí, kteří zemřeli v důsledku kapitalistické globalizace, od tragédie v Mexiku v 16. století ke genocidě v belgickém Kongu před 100 lety, je jakákoli forma zodpovědnosti do značné míry popírána. Zdá se, že všechny tyto události jsou výsledkem nějakého „objektivního“ procesu, který nikdo nenaplánoval ani nevykonával a pro který neexistoval žádný „kapitalistický manifest“. (Jediný, kdo se přiblížil jeho napsání, byla americká spisovatelka Ayn Randová¹¹.) Skutečnost, že belgický král Leopold II., zodpovědný za konžskou genocidu, byl velký filantrop a byl dokonce papežem prohlášen za svatého, nelze jednoduše označit za pouhý případ ideologického pokrytectví a cynismu. Subjektivně vzato možná mohl být upřímným filantropem, dokonce se skromně snažil

mírnit katastrofické následky velkého ekonomického projektu své politiky, jež spočívala v bezohledné těžbě konžských přírodních zdrojů. Vždyť ta země byla jeho osobním lénem! Vrcholnou ironií dějin je fakt, že většinu zisku ze svých konžských aktivit vynaložil ve prospěch belgického lidu – na veřejné statky, muzea atd. Král Leopold II. byl jistě předchůdcem dnešních „liberálních komunistů“, k nimž rovněž patří...

DOBŘÍ LIDÉ Z PORTO DAVOS

V posledním desetiletí vystupovaly Davos a Porto Alegre jako města-dvojčata globalizace. Davos je exkluzivní švýcarské letovisko, kde se v podmínkách stavu obležení a pod silnou policejní ochranou pravidelně setkává globální elita manažerů, státníků a mediálních osobností, kteří se snaží nás i sebe přesvědčit, že globalizace je sama sobě nejlepším lékem. Porto Alegre je subtropické brazilské město, kde se setkává elita antiglobalizačního hnutí a pokouší se nás a sebe přesvědčit, že kapitalistická globalizace není naším údělem, nýbrž že – jak zní oficiální slogan – „jiný svět je možný“. V posledních letech se nicméně zdá, že summity v Porto Alegre ztratily na svém lesku. Slýcháme o nich čím dál tím méně. Kam se tedy zářivé hvězdy z Porto Alegre poděly?

Některé z nich skončily v Davosu. Od určité doby udává v Davosu tón skupina podnikatelů – z nichž se někteří ironicky označují za „liberální komunisty“ – která odmítá opozici mezi Davosem (globálním kapitalismem) a Porto Alegre (novou sociální alternativou ke globálnímu kapitalismu). Tito lidé tvrdí, že lze profitovat z globálního kapitalistického koláče, tedy že mohou prospívat jako výděleční podnikatelé, a zároveň z něj ukusovat, tedy podporovat antikapitalistické hodnoty, jako jsou sociální zodpovědnost nebo ekologické uvědomění. Už nepotřebujeme Porto Alegre, protože Davos se může stát Porto Davosem.

Noví liberální komunisté jsou samozřejmě naši staří známí: Bill Gates a George Soros, dále výkonný ředitel Googlu, IBM, Intelu, eBaye a jejich dvorní filozofové, zejména novinář Thomas Friedman. Tato skupina je zajímavá tím, že

prosazuje ideologii téměř nerozlišitelnou od ideologie nové verze antikapitalistické extrémní levice: sám Toni Negri, guru postmoderní levice, oslavuje digitální kapitalismus jako kapitalismus, který v sobě *in nuce* obsahuje všechny prvky komunismu – stačí se jen zbavit kapitalistické formy a revoluční cíl bude na dosah. Stará pravice se svou směšnou vírou v autoritu, řád a teritoriální vlastenectví, a stará levice, posedlá zkaptalizovaným bojem proti kapitalismu, jsou dnes pravými konzervativci, kteří hrají své bitvy na scéně svého stínového divadla v naprosté izolaci od nové reality. V liberálně-komunistickém newspeaku je tato nová realita označována slovem „smart“ (*chytrý*): být „smart“ znamená být dynamický a nomádský oproti centralizované byrokracii, upřednostňovat dialog a spolupráci před hierarchickou autoritou, nabízet flexibilitu oproti rutině, prosazovat kulturu a vzdělání oproti staré průmyslové výrobě, rozvíjet spontánní interakci a *auto-poiesis* oproti strnulé hierarchii.

Bill Gates se stal ikonou toho, co sám nazval „kapitalismem bez tření“, postindustriální společnosti, v níž jsme svědky „konce práce“, v níž vítězí software nad hardwarem a mladí ajťáci nad staršími manažery v tmavých oblecích. V novém ústředí společnosti už navenek nevládne žádná disciplína. Scéně dominují někdejší hackeři, kteří pracují dlouho přesčas a užívají si uprostřed zeleně nápojů zdarma. Zásadním Gatesovým rysem jakožto ikony je fakt, že je na něj nahlíženo jako na bývalého hackera, který uspěl. Termínu „hacker“ je přitom potřeba přisoudit veškeré subverzivní, marginální a anti-establishmentové konotace. Hackeři chtějí narušovat hladké fungování velkých byrokratických korporací. V rovině fantazmatu je zde třeba číst podprahové sdělení, že Gates je obyčejný subverzivní chuligán, který získal moc a navlékl si kabát respektovaného výkonného ředitele.

Liberální komunisté jsou velcí šéfové, kteří si přivlastnili ducha protestu, nebo naopak nonkonformní kontrakulturní ajťáci, kteří přebírají velení nad velkými korporacemi. Drží se

přítom dogmatu nové, postmoderní verze staré neviditelné ruky trhu Adama Smithe. Trh a sociální zodpovědnost zde nestojí v opozici. Naopak se mohou s vidinou vzájemného prospěchu spojit. Jak to vyjádřil Thomas Friedman, jeden z jejich hlavních guruů: k tomu, abyste mohli dělat byznys, není potřeba být svině. Klíčem k úspěchu je dnes spolupráce a spoluúčast zaměstnanců, dialog se zákazníky, ohled na životní prostředí, transparentnost dohod atd. Olivier Malnuit pojmenovává ve své bystré analýze desatero příkázání liberálního komunisty:

1. Rozdej všechno zadarmo (přístup zdarma, žádný copyright...). Účtuj si jen vedlejší služby, na kterých zbohatneš mnohem víc.
2. Změň svět, nebuď jen prodejce: k tomu, aby se svět změnil k lepšímu, je nutná globální revoluce, změna společnosti.
3. Buď dobrosrdečný, velkorysý a nezapomínej na svou sociální zodpovědnost.
4. Buď kreativní: zaměř se na design, nové technologie a znalosti.
5. Říkej všechno: tajnosti by měly jít stranou. Přijmi a dodržuj kult transparentnosti, volný pohyb informací. Lidstvo jako celek by se mělo ovlivňovat a spolupracovat.
6. Nedodržuj fixní pracovní dobu od osmi do pěti. Buď součástí spontánní „smart“, dynamické a flexibilní komunikace.
7. Vrať se zpět do školy a nepřetržitě se vzdělávej.
8. Chovej se jako enzym: nepracuj pouze pro trh, ale produkuj nové formy sociální spolupráce.
9. Zemři chudý: odevzdej své bohatství těm, kdo jej potřebují, protože máš víc, než bys kdy mohl utratit.
10. Nahrazuj stát: podporuj partnerství veřejného a soukromého sektoru.¹²

Liberální komunisté jsou pragmatici. Nenávidí dogmatický přístup. Pro ně dnes neexistuje žádná vykořisťovaná dělnická třída, pouze je potřeba vyřešit konkrétní problémy: hladomor v Africe, utiskování muslimských žen, náboženské fundamentalistické násilí. Když je v Africe humanitární krize – a liberální komunisté humanitární krize skutečně milují, neboť jim umožňují předvést to nejlepší, co v nich vězí! – nemá smysl zabředávat do staré protiimperialistické rétoriky. Raději bychom se měli soustředit na to, co problém skutečně vyřeší: zapojit lidi, vlády a podniky do společné akce, rozpo-
hybovat věci, nespoléhat na centralizovanou státní pomoc, nýbrž přistoupit ke krizi kreativním a nekonvenčním způsobem a nenechat se brzdit tradičními nálepkami.

Liberální komunisté mají rádi příklady, jako je boj proti apartheidu v Jižní Africe. Poukazují na to, že stejně důležité jako přímý politický boj bylo rozhodnutí některých mezinárodních korporací ignorovat pravidla apartheidu ve svých jihoafrických společnostech, dále zrušení veškeré segregace, vyrovnání platu bílých a černých za stejnou práci atd. Není to ideální příklad, kdy se spolu překrývají boj za politickou svobodu a obchodní zájmy? Po zrušení apartheidu mohou teď ty samé obchodní společnosti v Jižní Africe samozřejmě vzkvétat.

Liberální komunisté rovněž milují studentské protesty, které otráslly Francií v květnu 1968: jaká to exploze mládí a kreativity! Jak mládí otrásl omezeními strnulého byrokratického řádu! Jaký nový dech to vneslo do ekonomického a sociálního života, jakmile se vypařily všechny politické iluze! Většina demonstrantů, kteří protestovali a střetávali se v ulicích s policií, byla tehdy koneckonců mladá. Pokud se od té doby změnilo, není to tím, že by se smířili s realitou, ale protože se museli sami změnit, aby mohli *skutečně* změnit svět, *skutečně* proměnit naše životy. Neptal se už Marx: co jsou politické otřesy ve srovnání s vynálezem parního stroje? Nebyl tento vynález z hlediska dopadu na naše životy důležitější než

všechny revoluce? Neptal by se dnes Marx: co jsou všechny ty protesty proti globálnímu kapitalismu ve srovnání s vynálezem internetu?

Liberální komunisté jsou především skuteční občané světa. Jsou to dobří lidé, kteří si dělají starosti. Dělají si starosti s populistickými fundamentalisty a nezodpovědnými, chamtivými kapitalistickými korporacemi. Rovněž vnímají „hlubší příčiny“ dnešních problémů: jsou jimi masová chudoba a beznaděj, jež vyživují fundamentalistický teror. Cílem liberálních komunistů tedy není vydělávat peníze, ale změnit svět, a pokud jim to navíc vydělá další peníze, kdo by si stěžoval? Bill Gates je již teď nejtědřejší dobrodinec a mecenáš v lidské historii. Svou lásku k bližním vyjadřuje stovkami miliónů dolarů, které dobrovolně poskytuje na vzdělání a na boj proti hladu a malárii. Háček je samozřejmě v tom, že k tomu, abyste mohli dávat, musíte nejdřív brát – nebo jak by řekli někteří – vytvářet. Argumentace liberálních komunistů spočívá v tom, že k tomu, aby mohli skutečně pomáhat lidem, potřebují mít prostředky, a jak nás učí zkušenost s katastrofálním selháním všech centralizovaných státních a kolektivních přístupů, nejúčinnější cestou zůstává soukromá iniciativa. Chce-li tedy stát regulovat jejich podnikání a nadměrně je danit, je si vědom, že tím ve skutečnosti podkopává jejich proklamovaný záměr – tedy zlepšit život co největšímu počtu lidí a pomáhat těm, kteří to potřebují?

Liberální komunisté nechtějí být pouze stroji na výrobu zisku. Chtějí, aby jejich životy měly hlubší smysl. Jsou proti staromódnímu náboženství, jsou ovšem pro duchovnost, pro nenáboženskou meditaci. Každý ví, že buddhismus ohlašuje neurovědy a že sílu meditace lze vědecky měřit! Jejich oblíbeným heslem je sociální zodpovědnost a vděčnost: jako první vždy zdůrazňují, že k nim byla společnost neuvěřitelně dobrá v tom smyslu, že jim umožnila rozvinout jejich talent a nashromáždit bohatství, takže je jejich povinností něco společnosti vrátit a pomáhat lidem. Co jiného by konečně mohlo být

smyslem jejich úspěchu než pomáhat lidem? Jedině tento altruismus dává jejich obchodnímu úspěchu smysl...

Je to však něco nového pod sluncem? Není tomu spíš tak, že přístup, který byl v dobách divokého kapitalismu amerických průmyslových magnátů spíše výjimkou (i když ne tolik, jak by se mohlo zdát), nyní získal univerzální status? Starý dobrý Andrew Carnegie nejprve nasazoval soukromou armádu, aby brutálně potlačil odbory ve svých ocelárnách, a poté přerozděloval velké části svého jmění na vzdělávací, umělecké a humanitární účely. Jako muž z oceli prokázal, že srdce měl ze zlata. Stejným způsobem dnes liberální komunisté jednou rukou rozdávají to, co předtím druhou rukou vzali. Připomíná to čokoládové projímadlo, co se prodává ve Spojených státech, jehož reklama nás zaskočí paradoxní výzvou: „Máte zácpu? Jezte více této čokolády!“ Jinými slovy, jezte to, co způsobuje zácpu, abyste se jí zbavili.

Stejnou strukturu – používání věci samotné jako léku na hrozbu, kterou představuje – nalezneme rovněž v dnešní ideologické krajině. Pohlédněme například na postavu finančníka a filantropa George Sorose. Soros je ztělesněním nejbezohlednějšího finančního a spekulativního vykořisťování, zkombinovaného s filantropickými obavami z katastrofálních sociálních dopadů nespoutané tržní ekonomiky. Tímto antagonismem je dokonce poznamenána jeho každodenní rutina: polovinu svého času věnuje finanční spekulaci a polovinu humanitárním aktivitám – jako poskytování financí na kulturní a demokratické aktivity v postkomunistických zemích nebo psaní esejí a knih – jež bojují proti dopadům jeho vlastních spekulací.

Dvě tváře Billa Gately odpovídají dvěma tvářím Sorose. Krutý byznysmen ničí nebo vykupuje své konkurenty, usiluje o virtuální monopol, používá obchodní triky, aby dosáhl svých cílů. Ve stejné chvíli se největší filantrop v dějinách lidstva podivně ptá: „K čemu jsou počítače, když lidé nemají dostatek jídla a umírají na úplavici?“ V etice liberálního komunismu

vyvažuje bezohlednou honbu za ziskem charita. Charita je humanitární maskou zakrývající skutečnou tvář ekonomického vykořisťování. V rámci nadjáskeho vydírání obrovských proporcí „pomáhají“ rozvinuté země nerozvinutým zemím hmotnou a peněžní pomocí, půjčkami apod., aby se vyhnuly klíčovému problému své spoluviny a spoluzodpovědnosti za jejich bídnou situaci.¹³

S odkazem na pojem „obecné ekonomie“ svrchovaných výdajů, rozvinutý Georgesem Bataillem, jež staví proti „omezené ekonomii“ nekonečné kapitalistické honby za ziskem, načrtává německý posthumanistický filozof Peter Sloterdijk teoretický rámec štěpení uvnitř kapitalismu – jeho imanentní sebepřekonávání: kapitalismus se dovršuje, když „sám ze sebe vytváří svůj vlastní nejradikálnější – a jediný plodný – protiklad, naprosto odlišný od čehokoli, o čem si mohla kdy klasická levice ve své ubohosti nechat zdát“.¹⁴ Jeho pozitivní zmínka o Andrewovi Carnegiem mluví sama za sebe. Svrchované sebenegující gesto nekonečné akumulace bohatství spočívá ve vynaložení tohoto bohatství na cenově nevycíslitelné věci vně tržního oběhu: veřejné statky, umění, vědy, zdraví atd. Toto poslední „svrchované“ gesto umožňuje kapitalistovi vymanit se ze začarovaného kruhu nekonečně se rozpínající reprodukce a vydělávání peněz za účelem vydělávání ještě více peněz. Když kapitalista daruje své nahromaděné jmění na veřejné blaho, neguje tím sám sebe jakožto pouhou inkarnaci kapitálu a jeho reproduktivní cirkulace: jeho život získává smysl. Jeho cílem přestává být jen neustále se rozrůstající reprodukce. Kapitalista navíc dokonává přechod od *erótu* k *thymu*, od zvrácené „erotické“ logiky akumulace k veřejnému uznání a renomé. Postavy jako Soros nebo Gates se tak nakonec stávají ztělesněním vnitřní sebenegace kapitalistického procesu jako takového: jejich charitativní aktivity – ohromné dary ve prospěch obecného blaha – nejsou jen projevy osobní identity. Ať už jsou upřímné nebo pokrytecké, jde o logické vyústění kapitalistické cirkulace, nutné ze striktně ekonomického hle-

diska, neboť kapitalistickému systému umožňuje odložit svou krizi. Toto gesto navrácí kapitalismu znovu rovnováhu – jde o určitou redistribuci bohatství těm, kteří to skutečně potřebují – aniž by se jím kapitalismus chytil do osudové pasti destruktivní logiky resentimentu a vynuceného státního přerozdělování bohatství, jež může skončit jedině všeobecnou bídou. Zároveň lze dodat, že se tím kapitalismus také vyhýbá jinému způsobu znovunastolení rovnováhy a prosazování *thymu* svrchovanými výdaji, totiž válce...

Tento paradox ilustruje naši ošemetnou situaci: dnešní kapitalismus není schopen se sám reprodukovat. K zachování cyklu své sociální reprodukce potřebuje mimoekonomickou dobročinnost.

LIBERÁLNĚ-KOMUNISTICKÁ VESNICE

Největším přínosem snímku *Vesnice* (*The Village*, 2004) M. Nighta Shyamalana je zachycení čiré esence liberálně-komunistického způsobu života, založeného na strachu. Ti, kdo šmahem odsuzují Shyamalanovy filmy jako nejnižší formu New Age kýče, jsou tentokrát vedle. Eponymní vesnice v Pensylvánii je odříznuta od zbytku světa a obklopena lesy s nebezpečnými příšerami, k nimž obyvatelé vesnice odkazují jako k „těm, o nichž nemluvíme“. Většina vesničanů je spokojena s dohodou, kterou s nestvůrami uzavřeli: oni nechodí do lesa, příšery nechodí do vesnice. Konflikt nastane ve chvíli, kdy chce mladý Lucius Hunt odejít z vesnice pro nové léky a dohodu tím poruší. Lucius a Ivy Walkerová, slepá dcera vůdce vesnice, se rozhodnou vzít. Lucia však v záchvatu žárlivosti pobodá vesnický idiot a jeho život je od té chvíle bez léků z vnějšího světa vydán napospas infekci. V důsledku této události prozradí Ivyin otec své dceři tajemství vesnice: nestvůry neexistují a ve skutečnosti se nepíše rok 1897. Vesnická rada starších byla původně součástí podpůrné terapeutické skupiny obětí násilných zločinů 20. století, jejíž členové se toto století rozhodli úplně opustit. Protože Walkerův otec byl podnikatel – milionář, koupili si pozemek, označili jej jako „přírodní rezervaci“, nechali jej obehnat vysokým plotem, najali spoustu strážců, podplatili vládní úředníky, aby odklonili letové koridory mimo rezervaci, a usadili se tam, přičemž si vymysleli historku o „těch, o nichž se nemluví“, aby nikdo z komunity nemohl odejít. Ivy nakonec s požehnáním svého otce vyklouzne ven, kde potká přátelského policistu, ten jí dá nějaké léky a ona se vrátí, aby zachránila život svému snoubenci. Na

konci filmu rada starších rozhodne, že komunita bude pokračovat v životě v ústraní: smrt vesnického idiota může být nezavěšeným podána jako důkaz toho, že příšery existují, čímž se znovu posílí její zakladatelský mýtus. Obětní logika je tak znovu stvrzena jako podmínka života v komunitě – jako její tajný pakt.

Není divu, že většina kritiků tento film odsoudila jako nejhorší případ ideologického zámatku: „Je snadné pochopit, proč chtěl Shyamalan zasadit film do doby, kdy lidé vyjadřovali své emoce květnatými a procítěnými větami, a proč stvořil vesnici, která je nepřístupná z vnějšího světa. Shyamalan nenatáčí filmy, ale vytváří kokony.“¹⁵ Film tedy pohání touha rekonstruovat uzavřené autentické univerzum, v němž je nevinność chráněna před zničující silou modernosti. „Film zobrazuje, jak si uchránit nevinność před ‚nestvůrami‘ vlastního života, touhu zabránit svým dětem vydat se na cestu do neznáma. Pokud vám tyto ‚nestvůry‘ ublížily, nechcete, aby ublížily i vašim dětem, a mladší generace by mohla mít tendenci to vyzkoušet.“¹⁶

Bližší pohled však odkryje, že film až tak jednoznačný není. Když si recenzenti všímali, že „film se odehrává v krajině H. P. Lovecrafta: v drsné zimní paletě Nové Anglie, s náznaky příbuzenského křížení, tlumenými zmínkami o ‚těch Starých‘, ‚těch, o nichž se nemluví‘“¹⁷, zpravidla si nepovšimli jeho politického podtextu. Soběstačná komunita konce 19. století evokuje mnohé utopické socialistické experimenty, které se zrodily v Americe. To neznamená, že lovecraftovská reference k nadpřirozenému hororu je jen maska nebo falešná návnada. Máme dva světy: moderní otevřenou „rizikovou společnost“ a bezpečné archaické univerzum Smyslu v ústraní – cenou za tento Smysl je však omezený izolovaný prostor, hlídáný nepojmenovatelnými nestvůrami. Zlo není jednoduše vyloučeno mimo tento uzavřený utopický prostor, je transformováno do mytické hrozby, se kterou komunita uzavírá dočasné příměří a vůči níž se musí udržovat v permanentní pohotovosti.

Bonusový materiál „vystřižených scén“ u filmů vydávaných na DVD obvykle dokládá, že bylo správné, že je režisér vystříhl. DVD filmu *Vesnice* je v tomto ohledu výjimkou. Jedna z vystřižených scén zobrazuje nácvik poplachu: Walker rozezní zvon, což vesničanům signalizuje, že se mají urychleně uchýlit do svých podzemních úkrytů, určených pro případ, že by nestvůry zaútočily na vesnici. Jako by byla autentická komunita možná pouze v podmínkách permanentního strachu, v nepřetržitém stavu pohotovosti¹⁸. Tato hrozba je, jak se dozvídáme během filmu, pečlivě zinscenovaná v duchu té nejlepší „ideologické“ tradice vlivnými kruhy, radou „starších“, aby se zabránilo případným snahám nezasevěných mladých opustit vesnici a riskovat cestu lesem do dekadentních měst. Samotné zlo je tedy potřeba zdvojit: „skutečné“ zlo sociálního rozkladu pozdního kapitalismu musí být přeneseno na archaické magicko-mytické zlo „nestvůr“. Zlo je součástí samotných vlivných kruhů: jejich členové si ho *představují*. Jako bychom se vrátili k románu G. K. Chestertona *Muž, který byl čtvrtek*, v němž nejvyšší policejní autorita a superkriminálník jsou toutéž osobou, jež tak inscenuje bitvu sama se sebou. V protohegelovském smyslu je zde vnější hrozba, se kterou komunita bojuje, její vlastní neodmyslitelnou podstatou...¹⁹

A co když je to pravda v ještě mnohem radikálnějším smyslu, než by se mohlo na první pohled zdát? *Co když skutečným zlem našich společností není jejich kapitalistická dynamika jako taková, ale naše pokusy se z ní vymanit – jakkoli si užíváme jejich výhody – tím, že si v ní vytváříme do sebe uzavřené a oddělené komunitní prostory, od různých „rezidenčních komunit“ amerického stylu až po náboženské skupiny?* Jinými slovy, není záměrem *Vesnice* právě ukázat, že návrat k autentické komunitě, v níž řeč stále ještě vyjadřuje pravé city – k vesnici socialistické utopie, je nakonec pouhý klam, který může být pouze inscenován jako spektakl pro bohaté? Exemplárními figurami zla dnes nejsou běžní spotřebitelé, kteří znečišťují životní prostředí a žijí v násilném světě rozpadajících se sociálních vztahů, ale ti, kteří se

plně podílejí na tvorbě podmínek takovéto všeobecné spouště a znečištění a kupují si cestu ven z toho, co dělají, tím, že se usazují v rezidenčních komunitách, jedí biopotraviny nebo jezdí na dovolenou do přírodních rezervací.

Ve filmu Alfonsa Cuaróna *Potomci lidí* (2006) podle stejnojmenného románu P. D. Jamesové je liberálně-komunistickou vesnicí samotné Spojené království. Píše se rok 2027. Lidská rasa je neplodná. Nejmladší obyvatel země, který se narodil před 18 lety, byl právě zabit v Buenos Aires. Spojené království je v permanentním stavu pohotovosti: protiteroristické týmy pronásledují nelegální imigranty a státní moc kontroluje čím dál méně početné obyvatelstvo, které vegetuje ve sterilním hédonismu. Hédonistická permisivita a nové formy sociálního apartheidu a kontroly založené na strachu – není to základ našich dnešních společností? V tom se ukazuje genialita Cuaróna: „Mnohé z příběhů o budoucnosti pracují s tématem jakéhosi ‚Velkého bratra‘, to je však podle mě pohled na tyranii z hlediska 20. století. Tyranie, která se odehrává nyní, se skrývá pod novými maskami – tyranie 21. století se nazývá ‚demokracie‘.“²⁰ Proto nejsou vládcí Cuarónova světa šedí a uniformní orwellovští „totalitářští“ byrokraté, ale osvícení, kultivovaní demokratičtí správci, žijící každý svým vlastním „životním stylem“. Když hlavní hrdina navštíví svého dřívějšího kamaráda, nyní vysoce postaveného vládního úředníka, aby získal speciální povolení pro jistého uprchlíka, jako bychom vstoupili do manhattanského ultraelegančního loftu pro homosexuální páry vyšší třídy, kde náš neformálně oblečený funkcionář sedí u stolu se svým handicapovaným partnerem.

Je evidentní, že *Potomci lidí* nejsou filmem o neplodnosti jako biologickém problému. Neplodnost, o níž pojednává Cuarónův film, diagnostikoval již dávno Friedrich Nietzsche, když pochopil, že západní civilizace se posouvá směrem k „poslednímu člověku“, apatické figuře, zbavené jakéhokoli závazku a skutečné vášně. Neschopen snít a znaven životem, nepodstupuje poslední muž žádné riziko, vyhledává pouze po-

hodlí a bezpečnost jako výraz vzájemné tolerance: „Tu a tam trochu jedu: to dává příjemné sny. A mnoho jedu na konec, k příjemnému umírání. [...] Maličkou rozkoš na den a maličkou rozkoš na noc: zdraví však chovají v úctě. ‚My vynalezli štěstí‘ – říkají poslední lidé a mžourají.“²¹

My ze zemí prvního světa máme stále větší potíž si vůbec jen představit veřejnou nebo univerzální věc, pro kterou bychom měli obětovat svůj život. Zlom mezi prvním a třetím světem skutečně nabývá stále více podoby opozice mezi touhou vést dlouhý a spokojený život, plný materiálního a kulturního bohatství, a touhou věnovat svůj život nějakému transcendentnímu cíli. Není to jádro antagonismu mezi tím, čemu Nietzsche říkal „pasivní“ a „aktivní“ nihilismus? My na Západě jsme „Poslední lidé“, pohroužení do stupidních každodenních radovánek, zatímco muslimští radikálové jsou připraveni riskovat cokoli, angažováni ve svém nihilistickém boji až do sebezničení. Mezi těmi, kdo jsou „uvnitř“, „Posledními lidmi“, kteří přebývají ve svých rezidenčních čtvrtích, a těmi, kdo jsou „mimo“, postupně mizí stará dobrá střední třída. „Střední třída je luxus, který si kapitalismus už nemůže dovolit.“²² Jediným místem, kde v *Potomcích lidí* přetrvává zvláštní pocit svobody, je Bexhill on Sea, jemuž se jedinému daří uniknout všudypřítomné dusivé sklíčenosti. Toto město, oddělené zdí a proměněné v uprchlický tábor, spravují jeho obyvatelé – nelegální imigranti. Demonstrace vojenské síly islámských fundamentalistů se zde střídají s projevy autentické solidarity. Není divu, že se právě zde objeví ono vzácné stvoření – novorozenec. Na konci filmu je Bexhill on Sea nemilosrdně rozbombardován vojenským letectvem.

SEXUALITA V ATONICKÉM SVĚTĚ

Jaký druh sexuality se hodí k tomuto světu? Dne 6. srpna 2006 hostil Londýn první „masturbaton“ Spojeného království, kolektivní událost, během níž se stovky mužů a žen uspokojovaly pro dobročinné účely – získávaly peníze pro agentury specializující se na otázky sexuality a zdravé reprodukce. Tato událost rovněž přispěla ke zvýšení povědomí o této přirozené a bezpečné sexuální aktivitě a k rozptýlení studu a přetrvávajících tabu, jež se s ní obvykle pojí. Koncept této akce se zrodil u *Good Vibrations* – sanfranciské společnosti zaměřující se na sexuální zdraví – v rámci tradice Národního měsíce masturbace, již tato společnost založila prvním sanfranciským „masturbatonem“ v roce 1995. Takto celou akci komentuje doktorka Carol Queenová:

„Žijeme ve společnosti, v níž byl sexuální projev od počátku omezován zákony a v níž je usilování o čistou rozkoš často odsuzováno jako sobecké a dětinské. Velká skupina lidí, kteří se považují za otevřené v otázkách sexuality, jednoduše přeformulovala rovnici ‚sex stojí za to, jedině když slouží k rozmnožování‘ na ‚sex stojí za to, jedině když ho praktikují dva milující se lidé‘. [...] Masturbace je naší první sexuální aktivitou, přirozeným zdrojem rozkoše, který je nám k dispozici po celý život, ale rovněž je to unikátní forma sebevyjádření. Pokaždé když masturbujete, oslavujete svou sexualitu a svou vrozenou schopnost rozkoše, takže to vezměte do vlastních rukou! [...] Masturbace může být radikálním činem,

a kultura, která masturbaci potlačuje, bude mít tendenci potlačovat rovněž mnohé jiné osobní svobody. Když se v rámci oslavy Národního měsíce masturbace otevřeně přiznáte²³ k sebe-lásce, mějte na paměti, že erotická svoboda je nezbytná pro skutečnou duševní pohodu, a to kdekoli.²⁴

Ideologická pozice v pozadí „masturbatonu“ je poznamenána konfliktem mezi vlastní formou a obsahem: buduje kolektiv z jednotlivců, kteří jsou připraveni s ostatními sdílet solipsistický egoismus své stupidní rozkoše. Tento rozpor je nicméně spíše zdánlivý než skutečný. Na spojení narcisismu a identifikace s davem, jehož nejlepší ilustrací je typicky kalifornská fráze „sdílet zkušenost“, poukazyval již Freud. Toto vzájemné propojení dvou protikladných prvků má základ ve vyloučení, jež oba sdílejí: člověk nejen může být sám v davu, nýbrž tam skutečně je sám. Izolace jednotlivce a jeho vnoření se do davu vylučují pravou intersubjektivitu, setkání s Druhým. Proto, jak to výstižně vyjadřuje francouzský filozof Alain Badiou, bychom se dnes měli více než kdy jindy zaměřovat na lásku, nejen na pouhý požitek: láska jako setkání Dvou „transsubstanciuje“ idiotskou masturbační rozkoš do pravé události.²⁵ I minimálně kultivovaná vnímavost nám umožňuje pochopit, že masturbovat před někým je mnohem složitější než s ním nebo s ní mít sexuální styk: samotný fakt, že druhý je redukován na pozorovatele, že se neúčastní mé aktivity, dělá můj čin ještě mnohem „ostudnějším“. Události jako „masturbaton“ signalizují konec opravdového studu. Proto jde o jeden z nejmýlnějších indikátorů stavu dnešní společnosti, o ideologii, která určuje naše nejintimnější zakoušení sebe sama.

„Proč masturbovat?“ Zde je seznam důvodů, které předkládá doktor Queen:

„Protože sexuální rozkoš je přirozeným právem každého člověka.

Protože masturbace je nejbezpečnějším sexem.

Protože masturbace je radostným výrazem sebe-lásky.

Protože masturbace nabízí četné zdravotní benefity včetně úlevy od menstruačních bolestí, redukce stresu, uvolňování endorfinů, posilování pánevních svalů, prevence infekce prostatické žlázy u mužů a větší odolnosti vůči kvasinkovým infekcím u žen.

Protože masturbace představuje výtečný kardiovaskulární trénink.

Protože každý je sám sobě nejlepším milencem.

Protože masturbace zvyšuje naši sexuální uvědomělost.“

Je tu řečeno vše: zvýšené sebeuvědomění, zdravotní prospěšnost, boj proti sociálnímu útlaku, nekompromisní politicky korektní postoj (je zaručeno, že nikdo nebude obtěžován) a přitakání sexuální rozkoši na té nejelementárnější úrovni – „každý je sám sobě nejlepším milencem“. Použití výrazu tradičně používaného v souvislosti s homosexuály (masturbace umožňuje sebe-lásce, aby otevřeně „přiznala barvu“) prozrazuje určitý druh implicitní teleologie postupného vylučování veškeré jinakosti: nejprve je v homosexualitě vyloučeno druhé pohlaví (člověk to dělá s někým stejného pohlaví), poté je, v logice jakési parodie hegelovské negace negace, zrušena samotná dimenze jinakosti: člověk to dělá sám se sebou.

V prosinci 2006 prohlásili čelní představitelé New Yorku, že volba vlastního pohlaví – spojená, pokud je to nutné, s operačním zákrokem změny pohlaví – je jedním z nezcizitelných lidských práv. Nejzazší rozdíl, „transcendentální“ diference, která zakládá samotnou lidskou identitu, se tak proměňuje v cosi, co je otevřeně manipulací: místo toho je vyhlášena svrchovaná tvárnost lidské bytosti. „Masturbaton“ je ideální formou sexuální aktivity přesně takového *transgender* subjektu, jinými slovy, *vás*, tedy osoby, kterou časopis *Time* zvolil ve svém vydání z 18. prosince 2006 osobou roku. Každoroční

a kultura, která masturbaci potlačuje, bude mít tendenci potlačovat rovněž mnohé jiné osobní svobody. Když se v rámci oslavy Národního měsíce masturbace otevřeně přiznáte²³ k sebe-lásce, mějte na paměti, že erotická svoboda je nezbytná pro skutečnou duševní pohodu, a to kdekoli.²⁴

Ideologická pozice v pozadí „masturbatonu“ je poznamenána konfliktem mezi vlastní formou a obsahem: buduje kolektiv z jednotlivců, kteří jsou připraveni s ostatními *sdílet* solipsistický egoismus své stupidní rozkoše. Tento rozpor je nicméně spíše zdánlivý než skutečný. Na spojení narcisismu a identifikace s davem, jehož nejlepší ilustrací je typicky kalifornská fráze „sdílet zkušenost“, poukazyval již Freud. Toto vzájemné propojení dvou protikladných prvků má základ ve vyloučení, jež oba sdílejí: člověk nejen může být sám v davu, nýbrž tam skutečně *je* sám. Izolace jednotlivce a jeho vnoření se do davu vylučují pravou intersubjektivitu, setkání s Druhým. Proto, jak to výstižně vyjadřuje francouzský filozof Alain Badiou, bychom se dnes měli více než kdy jindy zaměřovat na lásku, nejen na pouhý požitek: láska jako setkání Dvou „transsubstanciuje“ idiotskou masturbační rozkoš do pravé události.²⁵ I minimálně kultivovaná vnímavost nám umožňuje pochopit, že masturbovat před někým je mnohem složitější než s ním nebo s ní mít sexuální styk: samotný fakt, že druhý je redukován na pozorovatele, že se neúčastní mé aktivity, dělá můj čin ještě mnohem „ostudnějším“. Události jako „masturbaton“ signalizují konec opravdového studu. Proto jde o jeden z nejmýlnějších indikátorů stavu dnešní společnosti, o ideologii, která určuje naše nejintimnější zakoušení sebe sama.

„Proč masturbovat?“ Zde je seznam důvodů, které předkládá doktor Queen:

„Protože sexuální rozkoš je přirozeným právem každého člověka.

Protože masturbace je nejbezpečnějším sexem.

Protože masturbace je radostným výrazem sebe-lásky.

Protože masturbace nabízí četné zdravotní benefity včetně úlevy od menstruačních bolestí, redukce stresu, uvolňování endorfinů, posilování pánevních svalů, prevence infekce prostatické žlázy u mužů a větší odolnosti vůči kvasinkovým infekcím u žen.

Protože masturbace představuje výtečný kardiovaskulární trénink.

Protože každý je sám sobě nejlepším milencem.

Protože masturbace zvyšuje naši sexuální uvědomělost.“

Je tu řečeno vše: zvýšené sebeuvědomění, zdravotní prospěšnost, boj proti sociálnímu útlaku, nekompromisní politicky korektní postoj (je zaručeno, že nikdo nebude obtěžován) a přitakání sexuální rozkoši na té nejelementárnější úrovni – „každý je sám sobě nejlepším milencem“. Použití výrazu tradičně používaného v souvislosti s homosexuály (masturbace umožňuje sebe-lásce, aby otevřeně „přiznala barvu“) prozrazuje určitý druh implicitní teleologie postupného vylučování veškeré jinakosti: nejprve je v homosexualitě vyloučeno druhé pohlaví (člověk to dělá s někým stejného pohlaví), poté je, v logice jakési parodie hegelovské negace negace, zrušena samotná dimenze jinakosti: člověk to dělá sám se sebou.

V prosinci 2006 prohlásili čelní představitelé New Yorku, že volba vlastního pohlaví – spojená, pokud je to nutné, s operačním zákrokem změny pohlaví – je jedním z nezczizitelných lidských práv. Nejzazší rozdíl, „transcendentální“ diference, která zakládá samotnou lidskou identitu, se tak proměňuje v cosi, co je otevřené manipulaci: místo toho je vyhlášena svrchovaná tvárnost lidské bytosti. „Masturbaton“ je ideální formou sexuální aktivity přesně takového *transgender* subjektu, jinými slovy, *vás*, tedy osoby, kterou časopis *Time* zvolil ve svém vydání z 18. prosince 2006 osobou roku. Každoroční

pocta tentokrát nebyla udělena Ahmadínežádovi, Chávezovi, Kim Čong-illovi ani jinému starému známému, ale „vám“: každému z nás, kdo používá nebo vytváří obsah na World Wide Webu. Na obálce byla malá bílá klávesnice se zrcátkem místo počítačové obrazovky, v níž každý čtenář uzel svůj vlastní odraz. Svou volbu redaktoři vysvětlovali posunem institucí směrem k jednotlivcům, kteří se znovu vynořují jako občané nové digitální demokracie.

Tato volba je mnohem signifikantnější, než by se mohlo zdát. Sotva najdeme krásnější příklad *ideologické* volby: sdělení – nová cyberdemokracie, v níž se mohou přímo dorozumívat a organizovat milióny lidí a vyhnout se tak centralizované státní kontrole – ve skutečnosti zamlčuje řadu znepokojivých trhlin a pnutí. Největší ironií je sama skutečnost, že kdokoli se podívá na obálku časopisu *Time*, neuvidí ostatní, s nimiž má být údajně v přímém kontaktu, nýbrž uvidí vlastní odraz. Není divu, že jednou z převládajících filozofických referencí teoretiků kyberprostoru je právě Leibniz: nejde naše ponoření se do kyberprostoru ruku v ruce s tím, že jsme redukováni na leibnizovskou monádu, jež zrcadlí celý svět, ovšem „bez oken“, která by se přímo otevírala do vnější reality? Dalo by se říci, že profil dnešního typického surfaře na internetu, který sedí sám před obrazovkou svého počítače, se stále více blíží monádě bez přímých oken do externí reality. Jakkoli je konfrontován pouze s virtuálními simulakry, přesto je více než kdy jindy součástí globální komunikační sítě. „Masturbaton“, jež vytváří kolektiv z jednotlivců, kteří jsou ochotni sdílet solipsismus vlastního stupidního požitku, je formou sexuality, která dokonale zapadá do těchto parametrů kyberprostoru.

Alain Badiou rozvíjí pojem „atonických“ světů – *mondes atones* – které postrádají zásah Pána-Signifikantu, schopného vnutit zmatené mnohosti skutečnosti smysluplný řád.²⁶ Co je tímto Pánem-Signifikantem?²⁷ Na posledních stranách svých monumentálních pamětí *Druhá světová válka* uvažuje Winston

Churchill o záhadě politického rozhodnutí: poté co různí specialisté – ekonomičtí a vojenští analytici, psychologové, meteorologové – dodají své četné sofistikované analýzy, se musí někdo ujmout jednoduchého – a z toho důvodu rovněž nejtěžšího – aktu transpozice této komplexní mnohosti pohledů, kde jsou pro každý důvod pro dva důvody proti a obráceně, do jasného a rázného „Ano“ nebo „Ne“. Zaútočíme, nebo budeme nadále čekat. Jak to naprosto přesně popsal John F. Kennedy: „Podstata tohoto konečného rozhodnutí zůstává pro pozorovatele nesrozumitelná – a často také pro toho, kdo rozhoduje.“ Toto rozhodující gesto, které nemůže být nikdy plně založeno na racionálních důvodech, je gestem pána.

Základním znakem našeho postmoderního světa je snaha obejít se bez tohoto strukturujícího Pána-Signifikantu: komplexita světa musí být prosazována bezvýhradně. Proto musí být každý Pán-Signifikant, jenž má tendenci světu vnucovat určitý řád, dekonstruován, rozptýlen: „moderní apologie ‚komplexity‘ světa není ničím jiným než zobecněnou touhou po atonii.“²⁸ Badiouovým excelentním příkladem takového atonického světa je politicky korektní vize sexuality, již prosazují svým obsesivním odmítáním binární logiky genderová studia: takový svět je nevyhraněným světem četných sexuálních praktik, jenž nestrpí žádné rozhodnutí, žádnou instanci Dvou, žádné hodnocení v silném nietzscheovském smyslu slova.

V této souvislosti jsou zajímavé romány Michela Houellebecqa²⁹, který donekonečna variuje motiv nemožnosti lásky v současných západních společnostech, charakterizovaných, jak to vyjádřil jeden recenzent, „kolapsem náboženství a tradice, nespoutaným uctíváním slasti a mládí a perspektivou budoucnosti v područí totality vědecké racionality a neutěšenosti“.³⁰ To je stinná stránka „sexuální revoluce“ 60. let: naprostá komercializace sexuality. Houellebecq zachycuje sterilitu světa, který přichází nazítří po vyhlášení sexuální revoluce – světa, jemuž dominuje nadjáský příkaz „užívat si“: sex

je absolutní nutností, zříkat se ho znamená chřádnout, takže láska nemůže vzkvétat bez sexu. Láska je však kvůli sexu zároveň nemožná: sex, jenž „se rozmnožuje jako zosobnění nadvlády pozdního kapitalismu, trvale poskvírní lidské vztahy, jež tak nevyhnutelně odrážejí odlidštěnou podstatu liberální společnosti: Sex ve své podstatě zničil lásku.“³¹ Sex je tak, vyjádřeno s Derridou, podmínkou možnosti a nemožnosti lásky.

]]

Žijeme ve společnosti, již charakterizuje určitá hegelovská spekulativní identita protikladů. Některé rysy, postoje a normy života už nejsou vnímány jako poznamenané ideologií. Zdají se být neutrální, neideologické, přirozené, založené na „selském rozumu“. Za ideologii označujeme to, co s tímto pozadím kontrastuje: extrémní náboženský zápal nebo oddanost určité politické orientaci. Hegel by na tomto místě konstatoval, že právě neutralizace některých rysů do spontánně přijímaného pozadí vymezuje ideologii v její nejčistší a nejúčinnější podobě. To je dialektika „splývání protikladů“: aktualizace pojmu nebo ideologie v její nejryzejší podobě splývá, spadá vjedno s jejím protikladem, přesněji řečeno se jeví jako její protiklad – jako neideologie. *Mutatis mutandis* platí to samé pro násilí. Sociálně-symbolické násilí se ve své nejčistší podobě jeví jako svůj vlastní protiklad, jako spontaneita prostředí, v němž prodléváme, či vzduch, který dýcháme.

Právě proto jsou citlivý liberální komunista – vystrašený, ohleduplný, bojující s násilím – a zaslepený záštiplný fundamentalista dvěma stranami téže mince. Když liberální komunisté bojují proti subjektivnímu násilí, způsobují tím zároveň strukturální násilí, které vytváří podmínky pro výbuchy násilí subjektivního. Ti samí filantropové, kteří vydávají milióny na boj proti AIDS nebo šíření tolerance, zničili svými finančními spekulacemi životy tisíců lidí a vytvořili tak pod-

mínky pro nástup nesnášenlivosti, proti níž bojují. V 60. a 70. letech si člověk mohl koupit „pseudopornografické“ pohledy s dívkami v bikinách nebo ve večerních šatech. Když jste trošku uhnuli pohledem nebo se na ně podívali z jiného úhlu, jako zázrakem jim zmizely šaty a odkryla se jejich nahá těla. Když jsme dnes bombardováni hřejivými zprávami o odpuštění státního dluhu nějaké zemi nebo o velké humanitární kampani za zastavení nebezpečné epidemie, stačí naklonit pohled trochu jinak, podívat se na něj z jiného úhlu a v pozadí zahlédneme obscénní figuru liberálního komunisty...

Neměli bychom si dělat iluze: *liberální komunisté jsou dnes nepřátelé všech pokrokových bojů*. Všichni ostatní nepřátelé – náboženští fundamentalisté a teroristé, zkorumpované a nevýkonné státní byrokracie – jsou pouhými nahodilými figurami, jejichž vzestup nebo pád závisí na lokálně podmíněných okolnostech. Právě proto, že chtějí vyřešit všechny sekundární dysfunkce globálního systému, jsou liberální komunisté přímým ztělesněním toho, co je se systémem jako takovým v nepořádku. To je třeba mít na paměti při různých taktických paktech a kompromisech, které musíme s liberálními komunisty uzavírat v rámci boje proti rasismu, sexismu a náboženským obskurantismům.

Co si tedy počít s naším liberálním komunistou, jenž je bezpochyby dobrým člověkem, který si dělá starosti ohledně chudoby a násilí ve světě, protože si luxus podobných starostí může dovolit? Co si vskutku počít s člověkem, jenž se nenechává uplácet podíly z korporací, protože korporace spoluvlastní, jenž myslí svůj boj proti chudobě vážně, protože z něj má zisk, jenž vyjadřuje svůj upřímný názor, protože je tak mocný, že si to může dovolit, jenž je odvážný, moudrý a neústupný v prosazování svých cílů, aniž by je spojoval se svými osobními zájmy, protože ty jsou již všechny uspokojeny, a jenž je kromě toho tak dobrým přítelem, obzvláště svých davoských kolegů? Na tyto otázky přinesl odpověď Bertolt Brecht ve své básni *Výslech dobrého*:

Předstup: slyšeli jsme,
že jsi dobrý člověk.
Nelze tě koupit, ale blesk,
co uhodí do domu, taky
nelze koupit.
Stojíš si za tím, co jsi řekl.
Ale co jsi říkal?
Jsi čestný, říkáš svůj názor.
Jaký názor?
Jsi statečný.
Proti komu?
Jsi moudrý.
Pro koho?
Nejde ti o vlastní výhody.
O čí výhody ti tedy jde?
Jsi dobrý přítel.
Ale jsi taky dobrý přítel dobrých lidí?

Poslouchej tedy: my víme,
že jsi náš nepřítel. Proto tě teď chceme
postavit ke zdi. A s ohledem na tvé
zásluhy a dobré vlastnosti
tě postavíme k dobré zdi a zastřelíme tě
dobrou kulkou z dobré zbraně a pohřbíme tě
dobrou lopatou v dobré zemi.³²

2.

*Allegro moderato – Adagio***Strachuj se svého bližního jako sám sebe**